

*Мединська Тетяна Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, економічної безпеки,
банківської справи та страхового бізнесу;
Львівський торговельно-економічний університет*

ФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ І ЛОКАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Фіскальне середовище на регіональному і локальному рівнях формується системою взаємовідносин реалізації фіскальної політики на цих рівнях управління і відображає систему заходів вдосконалення оподаткування та стимулювання підприємницької активності, спрямованих на забезпечення як інтересів держави щодо розвитку регіонів і громад, так їх внутрішніх інтересів за допомогою відповідного інструментарію регулювання, що знаходиться у функціональних можливостях як державних, так і місцевих органів влади у податковій сфері. Зокрема, це сприяє вирішенню питань вирівнювання територіальних диспропорцій, формування самодостатніх громад, підвищення просторової збалансованості якості та рівня життя мешканців.

Фіскальне середовище на регіональному і локальному рівнях визначається та обумовлюється найперше впливом державної фіскальної політики, її інструментами, важелями та механізмами, згідно національної інституційної бази, що обмежує певним чином процес бюджетного регулювання на нижчому рівні управління економічними відносинами, в тому числі щодо створення сприятливих умов стимулювання підприємницької активності. Проте органи місцевого самоврядування в Україні мають певний набір функціональних можливостей та інструментарію для самостійного формування сприятливого фіскального середовища для розвитку підприємництва та вирішення соціально-економічних пріоритетів на регіональному і локальному рівнях.

Для фіскального середовища характерні такі основні ознаки його як системи:

1. *Складність фіскального середовища* пов'язана з великою кількістю чинників, домінант та індикаторів його формування, які змінюються та різняться рівнем варіативності й вагомості. Зокрема, для різних за розміром і видом діяльності підприємств чи суб'єктів малого підприємництва складність фіскального середовища буде різною.

2. *Часова оцінка середовища*, пов'язана зі змінами національних, регіональних і локальних умов ведення бізнесу, зокрема в контексті зміцнення фінансового забезпечення діяльності місцевого самоврядування, інституційним та територіальним розміщенням економічних суб'єктів та локалізацією їх діяльності в просторі.

3. *Взаємообумовленість чинників формування фіскального середовища* пов'язана із взаємозалежністю зміни різних чинників в системі спільних

координат. А в умовах глобальної нестабільності турбулентність суспільного простору підвищує не лише темпи зміни окремих параметрів формування фіскального середовища, а й змінює характер їх взаємозалежностей, адже накладаються додаткові екзогенні впливи глобальної конкуренції за ресурси і капітал. Тобто, йде мова про вагомий вплив взаємопов'язаної глобальної економіки на рівні міжнародної торгівлі та потоку капіталів, яка впливає на конкурентну політику, що пов'язана в т.ч. і з протекціонізмом, а отже зі створенням конкурентного фіскального середовища окремих країн та регіонів. З іншої сторони, в рамках внутрішньо національного фіскального середовища формується система взаємодії між економічними суб'єктами, в тому числі щодо оптимізації бюджетних взаємовідносин на різних рівнях в ході формування та перерозподілу фінансових ресурсів.

4. *Змінність фіскального середовища* характеризується відносною швидкістю зміни фіскальних умов функціонування підприємств, яка пов'язана з їх схильністю як до перспективно-обумовленої зміни, так і до дестабілізаційних трансформацій фіскальних умов, що негативно впливають на стабільність та передбачуваність правил ведення бізнесу, а отже і на соціально-економічний розвиток держави, регіонів та громад.

5. *Оптимальність фіскального середовища* – полягає у необхідності створення оптимального балансу між фіскальною ефективністю та стимулюючим потенціалом відповідної політики щодо розвитку підприємництва та стимулювання ділової активності. Натомість надмірна фіскальна орієнтація регуляторних інструментів та важелів є дестимулюючим викликом для відтворювальних процесів та позитивних структурних трансформацій в підприємницькому секторі, адже впливає на величину їх обігових коштів, фінансову платоспроможність і ліквідність, можливості для відновлення в нестабільних умовах розвитку.

Узагальнюючи погляди вчених [1-5] щодо трактування сутності поняття “фіскальне середовище”, окреслимо такі характерні особливості фіскального середовища:

- фіскальне середовище є частиною економічного середовища та слугує підвищенню добробуту та самодостатності територіальних суспільних систем різних рівнів (територіальних громад, регіонів, країни);
- фіскальне середовище є складноструктурований об'єкт дослідження, який стосується процесів взаємодії між органами державної влади та іншими економічними суб'єктами;
- формується сукупністю інституційних, соціальних та організаційно-економічних умов взаємодії суб'єктів фінансових відносин (економічних суб'єктів з державою або державними інституціями) з приводу створення, розподілу, перерозподілу і використання суспільного продукту (фінансових ресурсів) на локальному, регіональному та державному рівнях щодо управління доходами, видатками і борговими зобов'язаннями держави;

- продукт впроваджуваних заходів органами державної влади у сфері функціонування податкової та бюджетної систем;
- функцією якості фіскального середовища є бюджетна ефективність на різних рівнях управління щодо акумуляції, розподілу та перерозподілу доходів з метою досягнення загальноекономічних і соціальних цілей – для забезпечення повної зайнятості, стабільності цін та економічного зростання, а також впливу на економічну кон'юнктуру шляхом зміни системи оподаткування і державних витрат.

Незважаючи на широту підходів щодо визначення економічної сутності та закономірностей формування фіскального середовища, проте теоретичні та практичні аспекти в контексті стимулювання підприємницької активності не знайшли достатнього відображення в сучасних дослідженнях. Крім того, в більшості наукових робіт, присвячених цьому питанню, проблематика щодо формування фіскального середовища розглядається здебільшого на макроекономічному рівні, водночас регіональний і локальний вимір цього явища залишається недостатньо вивченим і потребує додаткової уваги. А фіскальне середовище на регіональному і локальному рівнях крім загальнонаціональних умов доповнюється рядом інституційних та організаційно-економічних умов взаємодії між економічними суб'єктами та органами місцевого самоврядування стосовно управління доходами, перерозподілу і використання фінансових ресурсів територіальних громад.

Одним з основних завдань формування фіскального середовища на регіональному і локальному рівнях є формування сприятливих мов для стимулювання підприємницької активності за рахунок обґрунтованих інституційних умов нарощення податкового потенціалу, який реалізується не лише через обґрунтованість системи адміністрування місцевих податків і зборів, а й через оптимальність податкового навантаження в світлі задоволення бюджетних потреб місцевого розвитку в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Heller, P., Katz, M., Debrun, H., Thomas T., Koranchelian T., Adenauer I. Making fiscal space happen! 2006. P. 89-132.
2. Robert J. Barro. Determinants of Economic Growth: A Cross-Country Empirical Study. 1997. URL: <https://www.nber.org/papers/w5698>.
3. Пірнікоза П. В. Роль фіскального інституційного середовища у детінізації економіки. *Світ фінансів*. №1 (54). 2018. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1040>.
4. Knight B., Levinson A/ Fiscal institutions in U.S. Working paper. 1998. URL : <http://faculty.georgetown.edu/aml6/pdfs&zip/survey6.pdf>
5. латвінська М. О. Фіскальна політика в умовах модернізації фінансової системи : автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.01.08 / ОНЕУ. Одеса, 2019. 43 с.